

Autism- och Aspergerförbundets medlemsundersökning om skolfrånvaro

Våren 2010

Sammanfattning och analys

Autism- och Aspergerförbundets undersökning om skolfrånvaro

”Peter har alltid varit lite annorlunda. När han var liten var han mest bara lite udda och vi uppfattade hans svårigheter främst som blygsel. Med stigande ålder blev det dock allt tydligare att han stod utanför och tittade på för att han inte förstod vad de andra barnen lekte. Det visade sig att han inte förstod vad som pågick i skolan heller. Han hängde inte med på lektionerna, gjorde inte sina läxor och var ofta aggressiv när han kom hem. När han gick i sexan fick han ett utbrott då han inte förstod sig på ett matteprov. Han slog en annan elev och skolans reaktion blev att Peter inte fick komma till skolan på flera veckor. Han placerades sedan i något som vi föräldrar uppfattade som en slags OBS-klass, med elever med många olika sorters behov och avvikande beteenden. Peter klarade inte av att vara där. Nu har han varit hemma i fem månader.

Det som känns allra svårast är konstigt nog inte att Peter inte klarar av skolsituationen eller att skolan inte klarar av att bemöta honom på rätt sätt. Det som är allra svårast att hantera – rent känslomässigt – är att skolan, med eldunderstöd från kommunen, hävdar att det är vi föräldrar som inte är tillräckligt motiverande; det är alltså vårt fel att Peter inte går till skolan. Skolan antyder att vi har problem i vårt föräldraskap. Det är den värsta sortens kränkning jag varit utsatt för. Vem tar ansvar för mitt barn; ett undantag?”

Så skriver en pappa i ett bilagt brev då han besvarade Autism- och Aspergerförbundets enkätundersökning om hemmasittare. Det denna pappa beskriver känner många föräldrar till barn med diagnos inom autismspektrum igen sig i. Då skolan inte förstår eller av olika orsaker inte kan hantera en elevs behov förläggs problemet hos eleven själv och hos dennes familj. Konflikter mellan hem och skola är inte ovanliga, vilket försvårar situationen för de berörda eleverna. Okunskap, både om funktionsnedsättningen och om hur en elevs behov av särskilt stöd kan utredas, och osäkerhet om vart man kan vända sig när man som pedagog stöter på elever som uppträder ”annorlunda” är några av de orsaker vi kan se till att elever med autismspektrumtillstånd ibland uteblir från skolan.

Det är inte få elever vi talar om. Så många som 59 procent av eleverna med Aspergers syndrom uppges varit hemma från skolan under kortare eller längre perioder. Den vanligaste orsaken uppges vara pedagogernas brist på rätt kompetens.

Man skulle kunna tro att det bara är lite äldre elever som stannar hemma från skolan. Undersökningen pekar dock i en annan riktning. Så stor andel som 20 procent av eleverna i åldern 7-9 år har varit hemma från skolan kortare eller längre perioder. Ett annat oväntat resultat som enkäten ger vid handen är att även elever i särskolan och i gymnasiesärskolan stannar hemma. Så stor andel som 18 procent av eleverna i gymnasiesärskolan har varit hemma i fyra veckor eller mer.

Varför en enkätundersökning om skolfrånvaro?

Autism- och Aspergerförbundet är en ideell organisation som samlar personer med diagnos inom autismspektrum, deras anhöriga och professionella. Förbundet är rikstäckande och har drygt 10 000 medlemmar över hela landet.

Skolan är viktig för alla barn. Att man känner sig trygg och får ett bemötande utifrån de individuella behoven är ofta en viktig förutsättning för en god start i livet. För elever med en autism- eller Aspergerdiagnos är ofta skolgången komplicerad. Som elev är man beroende av att pedagoger och annan skolpersonal har en särskild, autismspecifik kompetens, något som ofta saknas.

Autism- och Aspergerförbundet tog med stort intresse del av den rapport Skolverket presenterade i slutet av 2009 angående skolan och Aspergers syndrom. Studien är tillräckligt omfattande för att ge underlag för vissa intressanta slutsatser. Bland annat konstaterar Skolverket att skolan ofta är utlämnad i sina ansträngningar att klara situationen för elever med Aspergers syndrom. Man konstaterar också att många elever i Skolverkets fallstudie tidigare varit med om stora brister i stödet. Det finns exempel på att skolgången avbryts och att elever har hög skolfrånvaro. Skolverket ser att det är ett bekymmer att lärarlag och enskilda lärare ofta saknar kompetent handledning och hjälp att bearbeta svåra situationer.

Skolverket bedömer att det i stora delar saknas kunskaper om hur skolpersonalen kan skapa en bättre skolsituation för elever med Aspergers syndrom. De resultat som fallstudien uppvisar känner Autism- och Aspergerförbundet väl igen, bland annat genom en egen enkätstudie om medlemmarnas skolsituation som genomfördes 2007. Många elever med diagnos inom autismspektrum far illa i skolan, inte minst på grund av bristande kompetens och kunskap hos skolpersonalen. Personalen vet inte heller var de ska söka kunskap. I den refererade Skolverksrapporten konstateras att ”man kan likna situationen vid ett vilset sökande på Internet”.¹ Skolverket avser dock inte initiera något särskilt arbete med anledning av de resultat som framkommer i den egna studien.

Enligt en enkät och intervjustudie som Skolverket redovisade 2001 beräknades knappt hälften av ”elever med viss neuropsykiatrisk funktionsnedsättning” nå målen i de behörighetsgivande ämnena (*Tre magiska G:n*). Denna siffra överensstämmer mycket väl med den som framkom i Autism- och Aspergerförbundets enkätundersökning 2007, där andelen elever med godkända betyg i de tre behörighetsgivande ämnena var 43 %.

Många elever med diagnos inom autismspektrum har en mycket svår skolsituation. Både på distrikts- och förbunds nivå får vi många signaler om att elever stannar hemma från skolan, både under längre och kortare perioder, pga en bristfällig skolsituation. Vår egen skolenkät genomfördes 2007 var det skolsituationen som helhet som var föremål för undersökningen. Två distrikt, Västra Götaland Distrikt Göteborg och Västra Götaland Distrikt Söder, ställde även en fråga om skolfrånvaro. Det ställdes inte någon följdfråga om längden på frånvaron. Det var dock samma andel elever som uppgavs stanna hemma från skolan pga en svår skolsituation i de två distrikten, nämligen 30 procent. För att kartlägga hur omfattande problemet är i landet och för att undersöka orsakerna till skolfrånvaron har Autism- och Aspergerförbundet genomfört en enkätundersökning som fokuserar uteslutande på skolfrånvaro.

Metod

Den genomförda enkätundersökningen har riktat sig till de egna medlemmarna och genomfördes under mars och april 2010. Enkäten inkluderades i förbundets tidning *Ögonblick*, nr 1 2010. Föräldrar med barn/ungdomar i skolåldern, 7 – 21 år, med autism, Aspergers syndrom och andra autismliknande tillstånd uppmanades att besvara enkäten. Av de inkomna svaren kunde 628 svar bearbetas och inkluderas i undersökningen.

Enkäten utformades i samarbete med Exquiro Market Research, som också hjälpt till med bearbetningen av enkätsvaren. Enkäten återfinns sist i detta dokument.

¹ Skolan och Aspergers syndrom, Skolverket 2009, s. 45

Svaren på denna enkät baseras på en undersökning riktad till Autism- och Aspergerförbundets medlemmar. Det är svårt att bedöma representativiteten i resultaten eftersom svaren inte samlats in genom en helt slumpvis urvalsundersökning. Något som dock kan peka på att resultaten skulle kunna vara statistiskt signifikanta är en jämförelse mellan de tre storstadsregionerna vilket i princip ger identiska resultat. I samtliga tre storstadsregioner uppger 62 – 63 procent av de svarande att det egna barnet/ungdomen inte haft någon skolfrånvaro.

Om autism, Aspergers syndrom och andra autismliknande tillstånd

Möjliga svarsalternativ vad gäller ett barns diagnos har i denna enkät varit autism, Aspergers syndrom/högfungerande autism, autismliknande tillstånd/atypisk autism eller annan diagnos.

Kortfattat kan man säga att en person som fått diagnosen autism uppvisar svårigheter inom autismspektrum, oftast i kombination med en utvecklingsstörning. Denna kan vara lindrig, måttlig eller grav. En person som fått diagnosen Aspergers syndrom har svårigheter inom autismspektrum i kombination med normal begåvning.

Autismspektrum är ett samlingsnamn för flera olika tillstånd med gemensamma symtom inom tre områden; begränsad förmåga till social interaktion, kommunikation och föreställningsförmåga.

För att få diagnosen atypisk autism eller autismliknande tillstånd ska personen uppvisa genomgripande avvikelser och symtom inom autismspektrumet men personen uppfyller inte alla kriterier för att få diagnosen autism eller Aspergers syndrom. Att personen inte uppfyller alla symtom för att få diagnosen autism kan innebära att debuten inföll för sent, (efter tre års ålder), för att få diagnosen autism och/eller att vissa symtom fattas eller uppträder i en annorlunda form. Detta behöver inte innebära att det rör sig om en lindrigare variant av autism.

Ett fjärde svarsalternativ är ”annan diagnos”. En annan diagnos inom autismspektrum är t ex genomgripande störning i utvecklingen. De allra flesta som uppgett ”annan diagnos” har dock uppgett barnet/ungdomen har ytterligare ett eller flera funktionshinder utöver dem som ryms inom autismspektrum, som t ex ADHD, ADD eller epilepsi. Det faktum att många föräldrar uppgett att barnet/ungdomen har mer än en diagnos. Dessa barn/ungdomar har alltså flerfunktionshinder.

Resultatredovisning

Vem har besvarat enkäten?

Barnets diagnos*	Autism	245	39 %
	Autismliknande tillstånd/atypisk autism	99	16 %
	Aspergers syndrom/högfungerande autism	269	43 %
	Annan diagnos	107	17 %
Barnets ålder	7-9 år	94	15 %
	10-13 år	197	32 %
	14-16 år	179	29 %
	17-21 år	156	25 %
Barnets skola	Grundskola	293	47 %
	Gymnasieskola	99	15 %
	Särskola	163	27 %
	Gymnasiesärskola	72	11 %

Som framgår av tabellen ovan är det något fler föräldrar till barn som har diagnosen Aspergers syndrom, 43 procent, än de som har autism i kombination med utvecklingsstörning, 39 procent, som besvarat enkäten.

Nästan hälften av alla som besvarat enkäten har barn i grundskolan, 47 procent, vilket kan förmodas hänga ihop med att många uppges ha en svårare skolsituation i grund- och gymnasieskolan. 62 procent av dem som svarat som har barn/ungdomar i grund- och gymnasieskolan.

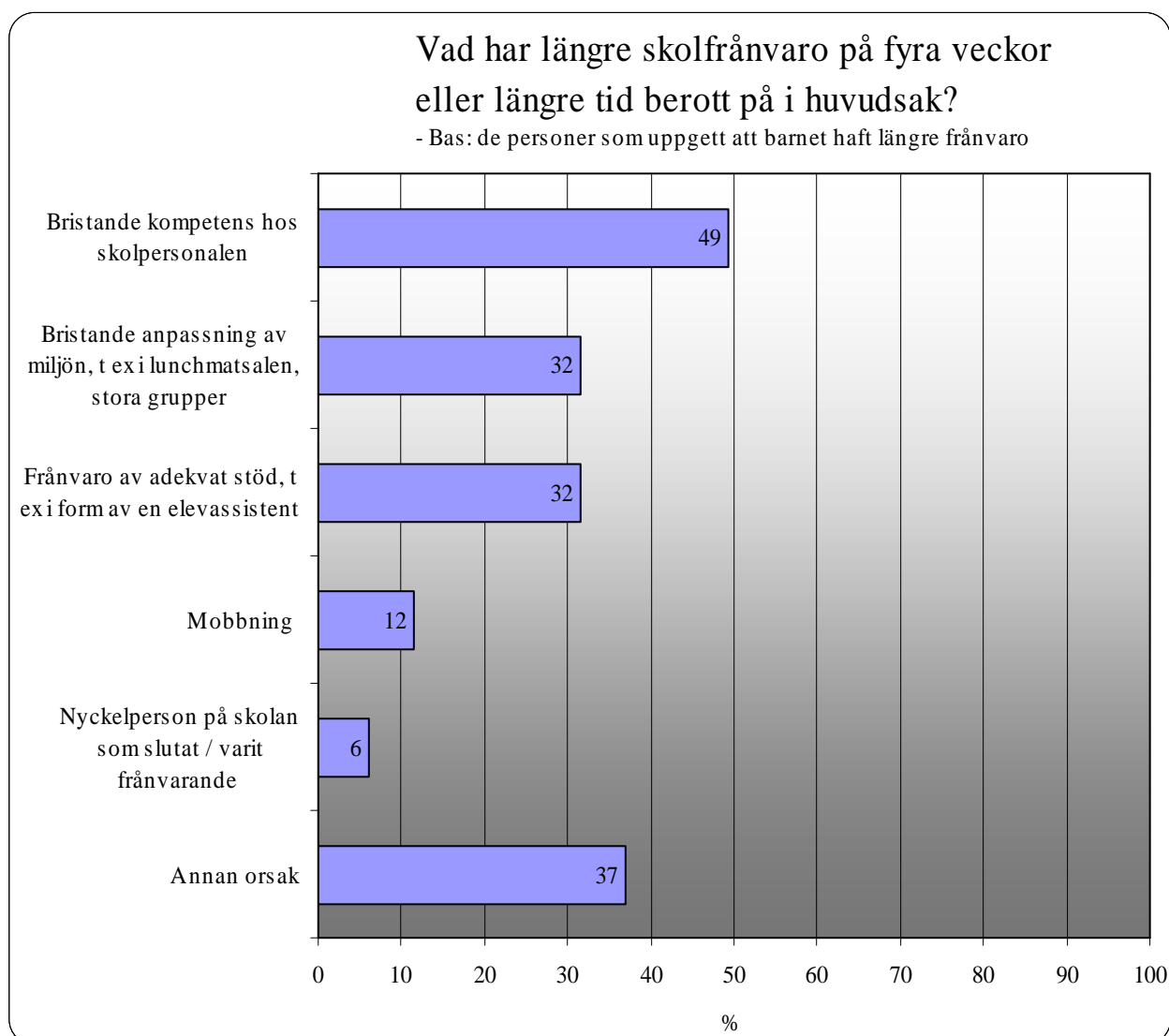
Som framgår av tabellen är det en ganska jämn fördelning mellan de olika ålderskategorierna, som ungefär motsvaras av den tidigare stadiindelningen som fanns i skolan. Lägst är svarsfrekvensen för de minsta barnen.

Frånvaro från skolan

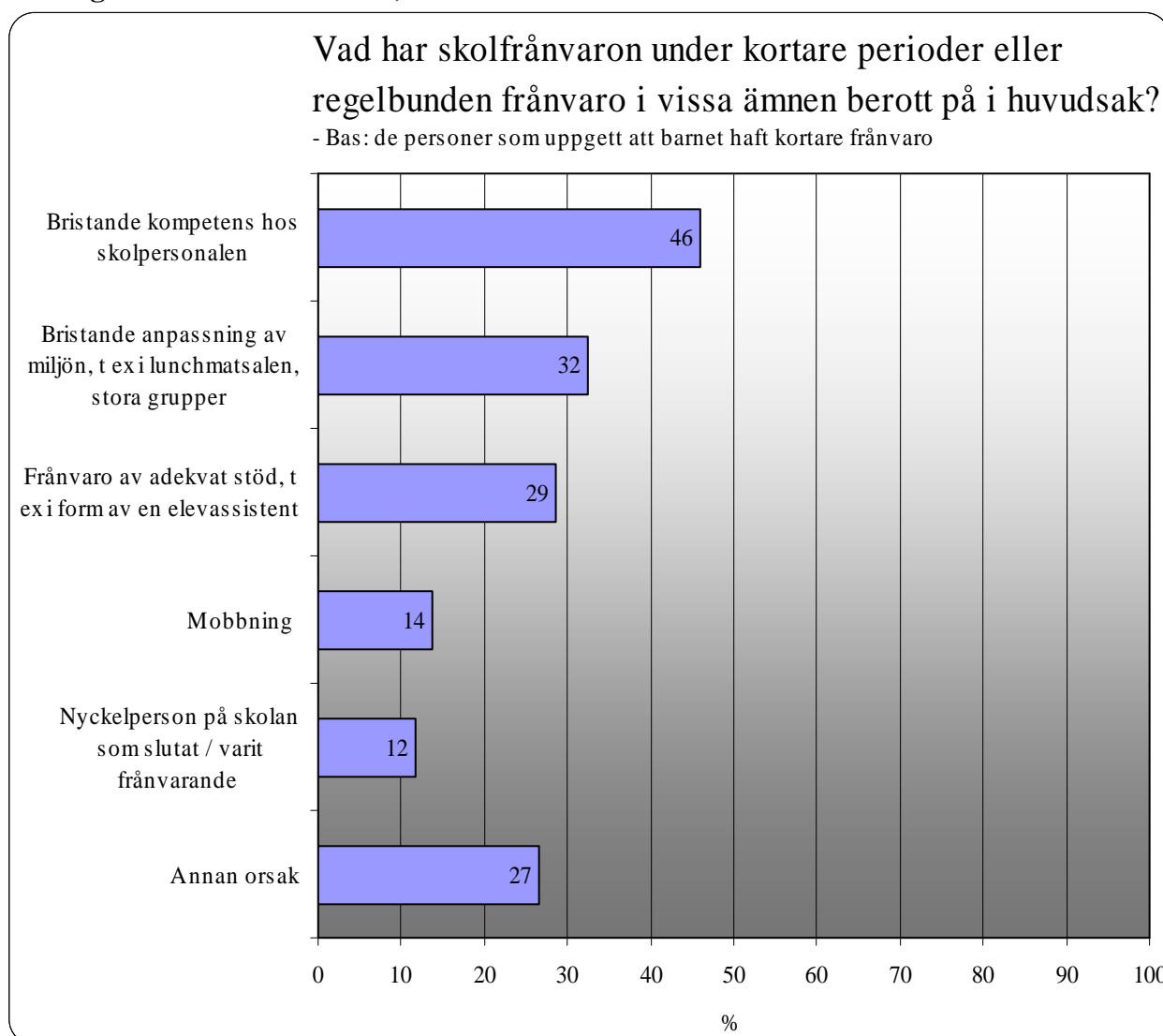
43 procent av samtliga svarande uppger att deras barn/ungdomar varit frånvarande kortare eller längre perioder pga en bristfällig skolsituation.

Av de elever som varit hemma är det fem procent som varit det i ett år eller mer. 16 procent av eleverna har varit hemma mellan en månad och ett år.

Orsak till längre skolfrånvaro (bland personer med skolfrånvaro på fyra veckor el mer)

Orsak till kortare skolfrånvaro (bland elever med skolfrånvaro under kortare perioder eller regelbundet i vissa ämnen)

Bristande kompetens hos skolpersonalen uppger hälften av föräldrarna som orsak till frånvaro, både kortare och längre. Bristande anpassning av skolmiljön respektive frånvaro av adekvat stöd är ungefär lika vanligt, och uppges som orsak till frånvaron i vardera en tredjedel av fallen.

Skillnaden i de orsaker som uppges till skolfrånvaron är endast marginella mellan de elever som har kortare och de som har längre frånvaro. Den mest markanta skillnaden är att andelen föräldrar som uppger det öppna svarsalternativet "annan orsak" är större vid frånvaro som är fyra veckor eller längre. Vanliga orsaker som uppges till längre frånvaro är depression, ångest och andra psykiatriska tillstånd. Sådana följdverkningar är inte ovanliga vid frånvaro av adekvat stöd. Vanliga svar är också okunskap, fel bemötande och att det saknas anpassningar. Många av dessa svar skulle kunna rymmas i de angivna svarsalternativen.

Resultat fördelat på olika diagnoser

		Totalt	Autism	Autism-liknande tillstånd/atypisk autism	Aspergers syndrom/hög-fungerande autism	Annan diagnos
		%	%	%	%	%
	Antal svar (n)	628	245	99	269	107
Andel personer som uppger att barnet...	...någon gång varit hemma från skolan fyra veckor eller längre på grund av situationen i skolan	21	11	24	29	23
	...varit hemma under kortare perioder eller varit regelbundet frånvarande i vissa ämnen på grund av situationen i skolan	38	22	39	54	46
	...varit hemma under kortare eller under längre perioder på grund av situationen i skolan	43	24	42	59	50

Vi kan konstatera att omfattningen på frånvaron ser mycket olika ut för de olika diagnosgrupperna. Föräldrar till elever som har diagnosen Aspergers syndrom som har varit hemma en månad eller mer uppgår till 29 procent, medan motsvarande siffra för elever med autism är 11 procent. Bland de elever som har kortare frånvaroperioder eller regelbunden frånvaro i vissa ämnen är frånvarofrekvensen så hög som 54 procent hos elever med Aspergers syndrom medan motsvarande andel för elever med en autismsdiagnos är 22 procent.

Föräldrar till elever med autism respektive Aspergers syndrom uppger följande orsaker till skolfrånvaro:

		Totalt	Autism	Autism-liknande tillstånd/atypisk autism	Aspergers syndrom/hög-fungerande autism	Annan diagnos
		%	%	%	%	%
	Antal svar (n)	628	245	99	269	107
Orsak till längre eller kortare skolfrånvaro	Frånvaro av adekvat stöd, t ex i form av en elevassistent	14	7	14	21	18
	Bristande anpassning av miljön, t ex i lunchmatsalen, stora grupper	16	9	14	22	22
	Bristande kompetens hos skolpersonalen	21	12	23	29	24
	Mobbning	6	3	5	10	7
	Nyckelperson på skolan som slutat/varit frånvarande	5	3	4	7	8
	Annan orsak	14	9	15	19	21
	Har ej haft någon frånvaro	57	76	58	41	50

Kortfattat kan resultatet från tabellen ovan sammanfattas med att elever med diagnosen Aspergers syndrom/högfungerande autism möter långt större svårigheter i skolan än vad föräldrar till barn/ungdomar med autism i kombination med utvecklingsstörning gör.

Variationer i skolfrånvaro baserad på elevernas ålder

		Totalt	7-9 år	10-13 år	14-16 år	17-21 år
		%	%	%	%	%
Antal svar (n)		628	94	197	179	156
Andel personer som uppger att barnet...	... någon gång varit hemma från skolan fyra veckor eller längre på grund av situationen i skolan	21	6	18	23	29
	... varit hemma under kortare perioder eller varit regelbundet frånvarande i vissa ämnen på grund av situationen i skolan	38	18	42	41	43
	... varit hemma under kortare eller under längre perioder på grund av situationen i skolan	43	20	45	47	47

Som vi kan se i tabellen ovan är det en förhållandevis liten variation i frånvaron mellan olika ålderskategorier. Detta med undantag för de elever som är mellan 7-9 år där frånvaron är avsevärt mycket lägre än vid övriga ålderskategorier. Den sammanlagda frånvarofrekvensen för de yngsta barnen är dock så hög som 20 procent, vilket motsvaras av ett inte oansenligt antal barn. Vi kan också konstatera att kortare frånvaro eller regelbunden frånvaro i vissa ämnen är lika vanligt bland barn mellan 10 – 13 år som för gymnasieeleverna. Detta är ett förvånande resultat. Vi hade förväntat oss stora variationer mellan de olika ålderskategorierna med absolut störst frånvaro i gymnasieskolan.

Variationer mellan skolformerna

		Totalt	Grundskola	Gymnasieskola	Särskola	Gymnasiesärskola
		%	%	%	%	%
Antal svar (n)		628	293	99	163	72
Andel personer som uppger att barnet...	...någon gång varit hemma från skolan fyra veckor eller längre på grund av situationen i skolan	21	23	30	9	18
	... varit hemma under kortare perioder eller varit regelbundet frånvarande i vissa ämnen på grund av situationen i skolan	38	48	51	18	25
	... varit hemma under kortare eller under längre perioder på grund av situationen i skolan	43	53	54	20	31

Vi hade förväntat oss en förhållandevis hög frånvarofrekvens i grund- och gymnasieskolan men inte i sär- eller gymnasiesärskolan. Resultaten för gymnasiesärskolan är mycket förvånande då över 30 procent av eleverna uppger varit hemma från skolan pga en bristfällig

skolsituation. De elever som varit hemma från skolan i två år eller mer återfinns dock nästan uteslutande i gymnasieskolan.

De orsaker som uppges till skolfrånvaro ser mycket olika ut för de två huvudgrupper som undersökningen baseras på. Två tydliga exempel:

Frånvaro av adekvat stöd, t ex i form av elevassistent:

Grund- och gymnasieskola: 35 %

Sär- resp gymnasiesär: 13 %

Bristande kompetens hos skolpersonalen:

Grund- och gymnasieskola: 59 %

Sär- resp gymnasiesär: 21 %

Enkätens öppna, avslutande fråga

Enkäten hade avslutningsvis en öppen fråga som var formulerad *Vad gör skolan/vad har skolan gjort för att komma till rätta med situationen?*

Det vanligast förekommande svaret på denna öppna fråga är *ingenting*. Många föräldrar konstaterar att skolan inte vidtagit några åtgärder trots lång eller upprepad frånvaro. Föräldrarna tror detta beror på att pedagogerna eller skolledningen saknar kompetens. Skolorna uppges ofta hänvisa till att pengarna inte räcker till/otillräckliga resurser. Många beskriver att skolan anklagat dem för att inte uppfostrat barnet och att problemet ligger hos familjen. Många pedagoger verkar vara irriterade på elever med svårigheter inom autismspektrum, pga bristande ”samarbetsvilja”, långsamhet, koncentrationssvårigheter. Ett annat svar som återkommer är att skolan inte tycker eleven har något problem, eftersom han/hon är tyst och snäll.

Att familjen eller skolan genomfört eller försökt få till stånd ett *skolbyte* är ett väldigt vanligt svar. Ibland har familjen kämpat för att få möjlighet till skolgång i en annan skola, i vissa fall i annan kommun. Emellanåt har familjen lyckats, medan andra familjer mött mycket motstånd från hemkommunen. Det är vanligt att hemskolan (den skola som eleven ”tillhör” enligt närhetsprincipen) uppgett att man kan ge eleven det stöd som behövs, men ofta är föräldrarna av en annan uppfattning. I andra fall har skolbytet fallit på att eleven inte beviljas skolskjuts till den skola familjen valt, i den egna eller i en annan kommun.

Några familjer uppger att hemskolan eller den egna kommunen försökt få familjen att *välja en annan skola* än hemskolan eftersom eleverna har behov som inte kan tillgodoses i hemskolorna. Ibland är familjerna helt emot ett skolbyte och tycker att hemskolan har skyldighet att inhämta rätt kompetens så att barnet kan gå i skolan nära hemmet. Några familjer uppger att skolan ger eleverna ”*ledigt*”/håltimmar i vissa ämnen eftersom skolan inte kan anpassa undervisningen/situationen tillräckligt mycket i dessa ämnen.

Några familjer uppger att skolsituationen blivit bättre efter att eleven placerats i särskola (trots normalbegåvning).

Ett annat vanligt svar på frågan är att eleverna erbjudits *hemundervisning*. Ibland har eleverna inte varit välkomna till skolan och hemundervisning har varit det enda alternativ som erbjudits. Andra gånger har familjerna kämpat för att få till stånd hemundervisning då barnet inte klarat av att befinna sig i skolmiljön. Det är dock vanligt att hemundervisningen inte fungerat. Om hemundervisningen fungerar är, precis som vid skolgång i övrigt, beroende av

pedagogens kompetens kring funktionsnedsättningen. Det förefaller inte ovanligt att skolorna utser elevassistenter att ge hemundervisning.

Ett annat vanligt svarsalternativ är att man som vårdnadshavare blivit *anmäld* till socialförvaltningen och hotad med vitesföreläggande. Skolan har upplyst familjerna om att skolplikt råder. Flera beskriver hur svårt det är att hantera skolans/kommunens oförstående inför elevernas ångest inför skolan.

Andra svarar att *många möten och samtal* har förts kring eleven. I många fall har vissa anpassningar gjorts, skolan kan ha skapat mindre grupper, anpassat lunchsituationen och/eller maten, gett möjlighet till avskildhet på rasterna, möjlighet att slippa vissa ämnen, elevassistent, en egen vård att arbeta i eller liknande. Ibland har sådana insatser lett till att eleven kommit tillbaka till skolan.

Några föräldrar uppger att situationen i skolan blivit bättre efter att barnet fick diagnos.

Autism- och Aspergerförbundets enkät om skolfrånvaro

Autism- och Aspergerförbundet får många signaler om att barn och ungdomar med en funktionsnedsättning inom autismspektrum är borta från skolan längre eller kortare perioder p.g.a. situationen i skolan. Med denna enkät vill vi försöka kartlägga hur utbrett problemet är. Resultatet av undersökningen kommer vi använda i vårt påverkansarbete inom skolområdet. Vi hoppas du/ni vill hjälpa oss genom att besvara enkäten. Det är viktigt för oss att vi får in så många svar som möjligt, så vänligen besvara enkäten oavsett om ditt barn varit frånvarande från skolan eller ej. Dina svar behandlas naturligtvis anonymt.

Besvara enkäten endast om du har barn eller ungdom i skolåldern (7-21 år).

1) **Barnets diagnos:**

- 1 Autism
- 2 Autismliknande tillstånd/atypisk autism
- 3 Aspergers syndrom/högfungerande autism
- 4 Annan diagnos: _____

2) **Barnets ålder:** ____ år

3) **I vilket län bor du?** _____

- 4) **Barnet går i:** 1 Grundskola 2 Gymnasieskola 3 Särskola
4 Gymnasiesärskola

5) **Har barnet någon gång varit hemma från skolan fyra veckor eller längre på grund av situationen i skolan?**

- 1 Ja. Om ”ja”, antal månader: _____
- 2 Nej - Om ”nej”, gå till fråga 7

6) **Om ”ja” på fråga 5, vad har skolfrånvaron berott på i huvudsak? Markera ett svarsalternativ.**

- 1 Frånvaro av adekvat stöd, t ex i form av en elevassistent
- 2 Bristande anpassning av miljön, t ex i lunchmatsalen, stora grupper
- 3 Bristande kompetens hos skolpersonalen
- 4 Mobbning
- 5 Nyckelperson på skolan som slutat / varit frånvarande
- 6 Annan orsak: _____

7) **Har barnet varit hemma under kortare perioder eller varit regelbundet frånvarande i vissa ämnen på grund av situationen i skolan?**

- 1 Ja
- 2 Nej - om ”nej”, gå till fråga 9 (eller avsluta om du även kryssat för ”nej” på fråga 5)

8) **Om ”ja” på fråga 7, vad har skolfrånvaron under kortare perioder eller regelbunden frånvaro i vissa ämnen berott på i huvudsak? Markera ett svarsalternativ.**

- 1 Frånvaro av adekvat stöd, t ex i form av en elevassistent
- 2 Bristande anpassning av miljön, t.ex. i lunchmatsalen, stora grupper
- 3 Bristande kompetens hos skolpersonalen
- 4 Mobbning
- 5 Nyckelperson på skolan som slutat / varit frånvarande
- 6 Annan orsak: _____

9) **Om ”ja” på fråga 5 och/eller ”ja” på fråga 7, vad gör skolan/vad har skolan gjort för att försöka komma till rätta med situationen?**

Stort tack för hjälpen! Posta ditt svar. Observera att portot redan är betalt